

УДК 336

DOI 10.33244/2617-5940.1-2.2020.87-99

Житар М.О., Бежевець І.В.

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті виконується аналіз різних підходів до розкриття поняття «фінансовий стан» та здійснення діагностики фінансового стану для забезпечення економічної безпеки підприємства. Доведено, що актуально є дослідження рівня фінансового стану, щоб упродовж усього етапу діяльності забезпечити економічну безпеку і стабільну діяльність підприємства.

***Ключові слова:** фінансовий стан, фінансова діагностика, платоспроможність, фінансова стійкість, ліквідність, фінансова безпека.*

Житарь М.О., Бежевец И.В.

ДИАГНОСТИКА ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ В КАЧЕСТВЕ ОСНОВЫ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЕГО ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

В статье проводится анализ различных подходов к раскрытию понятия «финансовое состояние» и осуществления диагностики финансового состояния для обеспечения экономической безопасности предприятия. Доказано, что актуально является исследование уровня финансового состояния, чтобы на протяжении всего этапа деятельности обеспечить экономическую безопасность и стабильную деятельность предприятия.

***Ключевые слова:** финансовое положение, финансовая диагностика, платежеспособность, финансовая стабильность, ликвидность, финансовая безопасность.*

Zhytar M.O., Bezhevets I.V.

DIAGNOSIS OF THE FINANCIAL CONDITION OF THE ENTERPRISE AS THE BASIS OF ITS ECONOMIC SECURITY

The article analyzes various approaches to the disclosure of the concept of "financial condition" and the implementation of diagnostics of the financial condition to ensure the economic security of the enterprise. It has been proved that it is important to study the level of the financial condition in order to ensure the economic security and stable operation of the enterprise throughout the entire stage of activity.

Keywords: *financial position, financial diagnostics, solvency, financial stability, liquidity, financial security.*

Постановка проблеми. Нестабільність розвитку вітчизняної економіки зумовлює необхідність якісно та своєчасно здійснювати оцінку і діагностику фінансового стану суб'єкта господарювання, що допоможе визначити конкурентні переваги та виробничий потенціал та сприятиме формуванню дієвого комплексу заходів, направлених на закріплення лідируючих позицій суб'єкта господарювання на ринку і забезпечення його фінансової стабільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Досить вагоме значення у вирішенні питань, які стосуються теоретико-методичних питань фінансового стану та проведення діагностики, а також роль фінансової безпеки відіграють зарубіжні та вітчизняні вчені-економісти серед яких можна виділити М. Бедринець, Н. Волощук, Л. Довгань, В. Євдокимова, М.Кравченко, І. Ладунка, І. Лукьяненко, А.Матвійчук, В. Мельника, Т.Обущак, О. Сосновську, та інших.

Метою статті є дослідження економічної сутності та теоретичних основ фінансового стану суб'єктів господарювання, здійснення діагностики і аналізу, формування основних напрямків поліпшення на прикладі ПАТ «Житомирський маслозавод».

Виклад основного матеріалу. Конкурентоспроможність підприємства, його потенціал у діловому співробітництві, оцінює, наскільки гарантовані

економічні інтереси самого підприємства та його партнерів з фінансових, виробничих та інших відносин. Однією з основних задач фінансової діагностики є необхідність показати реальний фінансовий стан підприємства для зовнішніх партнерів, інвесторів, органів влади тощо [1]. В сучасних умовах кожне підприємство повинно чітко орієнтуватися у складному лабіринті ринкових відносин, правильно оцінювати виробничий та економічний потенціал, стратегію подальшого розвитку, фінансовий стан як свого підприємства так і підприємств – партнерів.

Метою оцінки фінансового стану підприємства є розробка і реалізація заходів, спрямованих на його зміцнення, нарощення потенціалу та розширення можливостей підприємства здійснення господарської діяльності на основі підвищення рівня прибутковості.

Оцінка фінансового стану дозволяє встановити й охарактеризувати певні категорії, які відображено на рис.1.

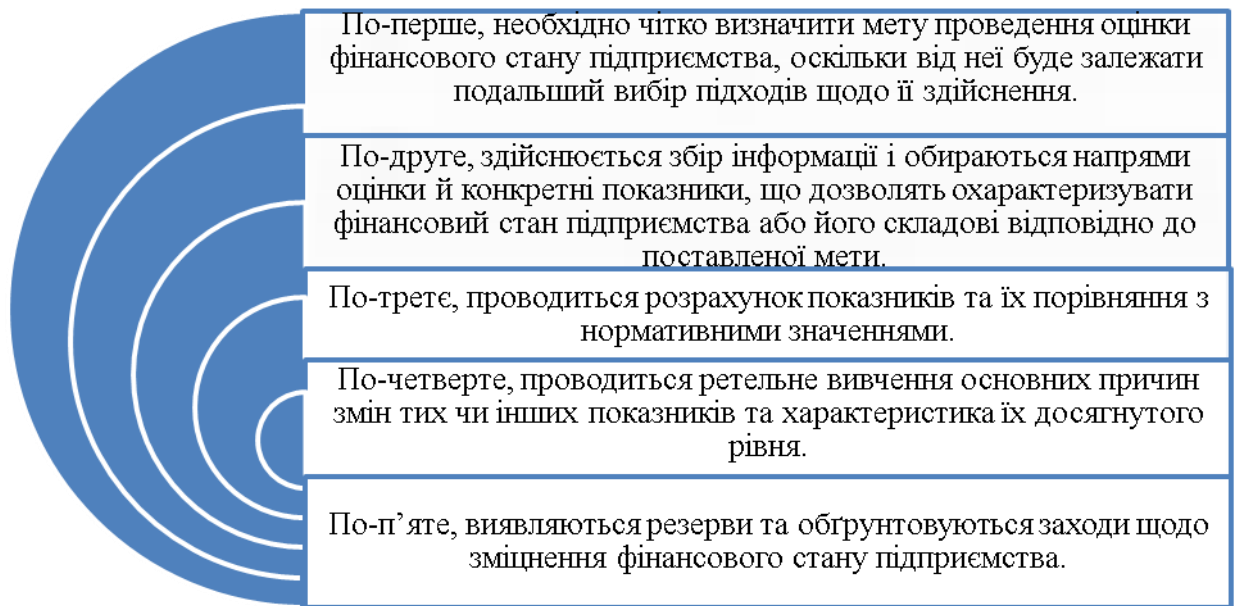
Рис. 1. Категорії відображення оцінки фінансового стану

Джерело: побудовано авторами за даними [1].

Жодний суб'єкт господарювання не повинен зневажати потенційними можливостями збільшення доходу господарства, які можна виявити тільки завдяки своєчасному й об'єктивному аналізу фінансового стану підприємств, оцінці його платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості [2].

В цілому порядок оцінки фінансового стану підприємства може бути представлений на рис.2.

Класифікація груп, їх склад та методика розрахунку показників, які закріплені у нормативних документах різних міністерств і відомств, а також представлені у роботах науковців, істотно різняться, що обумовлює відсутність єдиного підходу до оцінки фінансового стану.

Рис. 2. Порядок оцінки фінансового стану підприємства

Джерело: побудовано авторами за даними [3].

Аналізуючи вітчизняну і зарубіжну літературу можна зробити висновок, що існують різноманітні підходи щодо побудови системи показників здійснення оцінки фінансового стану підприємств, які передбачають виділення від 3 до 10 підсистем. На нашу думку, оцінку фінансового стану доцільно проводити на основі використання п'яти груп коефіцієнтів представлених на рис 3, кожен з яких характеризує окремий аспект діяльності суб'єктів господарювання.

Аналіз основних фондів підприємства дозволяє визначити стан, структуру та динаміку основних і оборотних активів підприємства, основні групи основних та оборотних активів підприємства, необхідних для

забезпечення технологічного процесу, основні методи планування потужності підприємства та потреби в основних і оборотних активах.

Рис. 3. Група показників діагностики фінансового стану підприємств

Джерело: побудовано авторами за даними [3].

Для підтвердження даних тез проведемо аналіз на прикладі одного з провідних підприємств - ПАТ «Житомирський маслозавод», який є найбільшим виробником морозива в Україні та займає близько 30% всього ринку морозива.

В таблиці 1. представлено аналіз основних фондів ПАТ «Житомирський маслозавод».

Таблиця 1

Показники основних фондів ПАТ «Житомирський маслозавод»

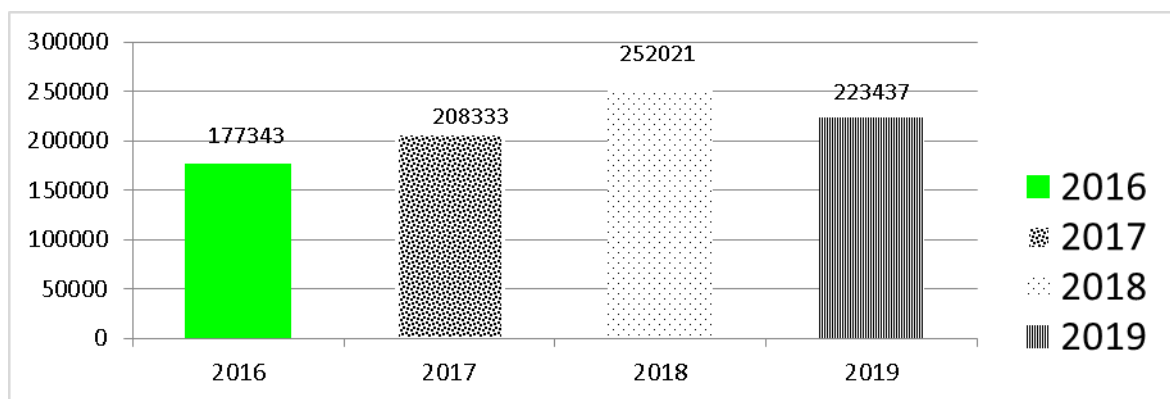
Показники	2015	2016	2017	2018	2019
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	485452	598859	683359	919806	1344984
Середньооблікова чисельність персоналу, осіб	1248	1248	1095	986	856
Залишкова вартість основних засобів, тис. грн.	296264	300187	371055	426317	671689
Первісна вартість ОЗ на початок року, тис. грн.	373343	444926	498040	633794	746589
Первісна вартість ОЗ на кінець року, тис. грн.	444926	498040	633794	746589	1076440
Вартість ОЗ, що вибули за рік, тис. грн.	10128	11012	12343	34996	36482
Знос основних засобів, тис. грн.	148662	197853	262739	320272	404751

Джерело: побудовано авторами на основі даних [4]

Вся майнова вартість, яке має підприємство у розпорядженні у 2019 р. порівняно з 2015 р. збільшилася на 859532 тис. грн, і це свідчить про зростання майнового потенціалу підприємства. У 2019 р. порівняно з 2015 р. відбулося збільшення вартості власних коштів на 229551 тис.грн. або на 19,6%, що є позитивною тенденцією майнового стану підприємства.

Коефіцієнт зносу основних засобів у 2015 р. складає 0,38 що не перевищує теоретично достатнє значення 0,5 і є позитивним, а також відображає частку зношених основних засобів у загальній їх вартості. У 2017р. цей показник виріс на 0,01 (2,5%), а у 2018 році цей показник зріс на 0,03(7,5%) порівняно з 2016 роком, що говорить про ріст зносу основних засобів.

Для характеристики фінансової стійкості підприємства використовують систему абсолютних та відносних показників. Найбільш узагальнюючими абсолютними показниками фінансової стійкості є надлишок або нестача джерел коштів для формування запасів і витрат, тобто різниця між сумою джерел коштів і сумою запасів та витрат. Визначення типу фінансової стійкості розпочнемо з характеристики наявності загальних коштів підприємства які відображено на рис 4.

Рис. 4. Обсяг загальних коштів ПАТ «Житомирський маслозавод» за 2016-2019 роки

Джерело: розраховано авторами за даними [4].

Зі статистичних даних бачимо, що сума обсягу загальних коштів збільшилася на 46094 тис. грн. Це є досить результативний показник для

діяльності підприємства, але зважаючи на те, що у 2018 році цей показник був кращим ніж у 2019 на 18584 тис.грн то можна сказати що за один останній рік у розпорядженні підприємства загальних коштів стало менше, але не суттєво.

З рис. 5 бачимо, що за рівнем покриття різних видів джерел, запасів і витрат дане підприємство відноситься до такого типу фінансової стійкості.

Спостерігаємо ситуацію яка у 2016 році мала нестійке фінансове становище, однак вже у 2018 році прослідковується результат покращення і настає другий тип, який називається нормальна стійкість – це коли сума запасів і втрат покриваються сумою власних джерел формування оборотних активів і довгостроковими позиченими джерелами.

На розмір відносних значень фінансової стійкості впливає багато факторів таких, як галузева належність підприємства, принципи кредитування, структура пасиву, репутація підприємства.

Рис. 5 Типи фінансової стійкості ПАТ «Житомирський маслозавод»

Джерело: розраховано авторами за даними [4].

На рис. 6. представлено аналіз коефіцієнта автономії, який дає змогу показувати відношення власних коштів до балансу.

Аналіз показав, що за 2017 рік порівняно з попередніми і наступними роками частка власних коштів становила найбільше 83%, а позичених тільки

17%. Це є позитивними тенденціями розвитку підприємства, тому, що воно має вагому частку свої власних фінансувань, а не повністю залежить від позичених коштів.

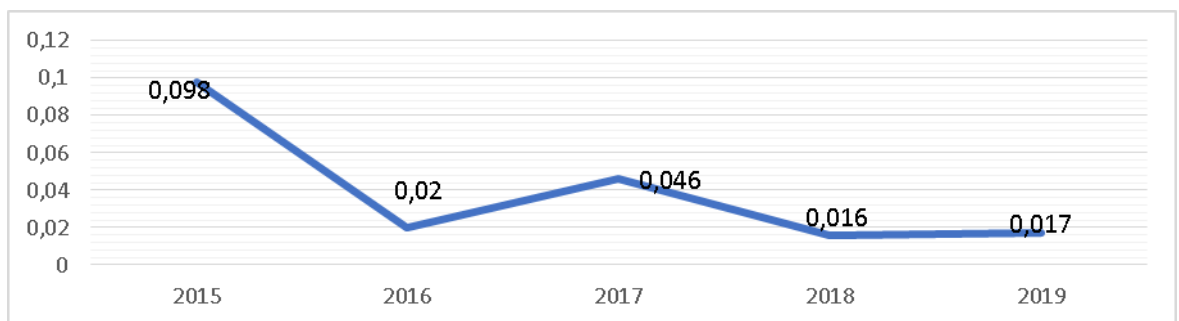

Рис. 6. Коефіцієнт автономії ПАТ «Житомирський маслозавод» за 2015–2019 роки

Джерело: розраховано авторами за даними [4].

Одними з досить важливих показників оцінки економічного потенціалу підприємства є показники платоспроможності та ліквідності. Підприємство вважається ліквідним, якщо його поточні активи перевищують короткострокові зобов'язання [5].

Аналіз коефіцієнту абсолютної ліквідності представлено на рис. 7

Рис. 7. Показник абсолютної ліквідності ПАТ «Житомирський маслозавод» за 2015–2019 р.

Джерело: розраховано автором за даними [4].

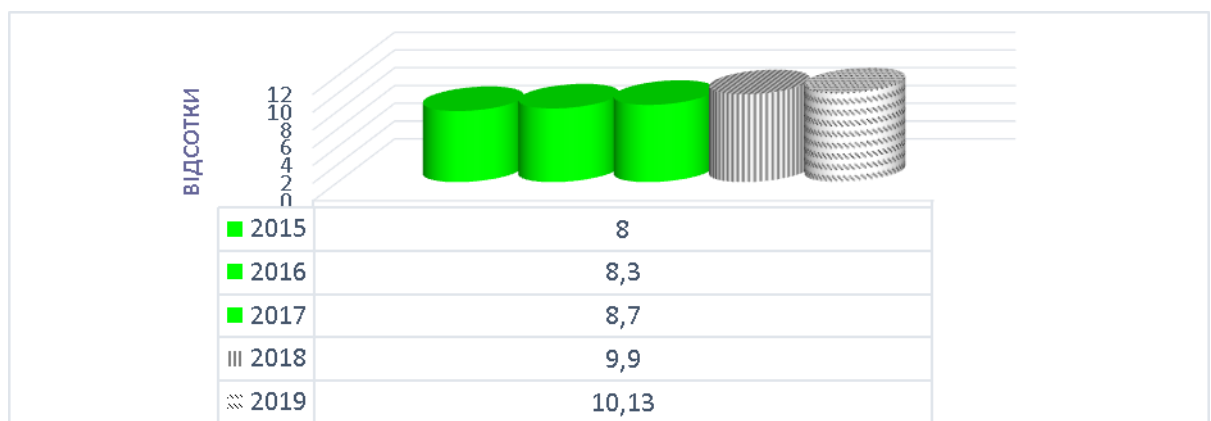
Значення розрахованого коефіцієнта абсолютної ліквідності за 2015–2019 є негативним, і становить (від 0,098 у 2015 р, а у 2016 становив 0,02 і

вже наступного 2017 р. цей показник був 0,046, а у двох наступних роках знизився до 0,016 і 0,017), хоча його значення повинно становити більше 0,2. Отримані значення даного коефіцієнта свідчать про недостатню спроможність підприємства, та необхідність негайно погасити свою короткотермінову кредиторську заборгованість.

Доцільно також провести аналіз показника рентабельності підприємства, який рахується одною із головніших складових аналізу фінансового стану підприємства, оскільки розрахунок рентабельності дає змогу визначити ефективність проведення підприємством господарської діяльності щодо отримання прибутку (рис. 8) [4].

Хоча показник рентабельності і демонструє тенденцію до збільшення, але показники не відповідають теоретично достатньому значенню в 20%. Із кожним роком спостерігається тенденція до збільшення рентабельності продажів. З однієї гривні продажу продукції підприємство буде мати у 2015 році 8,0 копійки а у 2019 - 10,13 копійок. Можна сказати, що для України цей показник є досить не поганим результатом, тримається середнього рівня, тому що дуже рідко яке підприємство в Україні має офіційну рентабельність більше 20%.

Рис. 8. Рентабельність продаж ПАТ «Житомирський маслозавод»

Джерело: розраховано авторами за даними [4].

Ще одним важливим моментом в аналізі є оцінка загального показника ліквідності для того, щоб розкрити ще одну сторону підприємства (табл. 2).

Частка відповідних груп активів і пасивів у їх загальному підсумку і загальний показник ліквідності ПАТ «Житомирський маслозавод»

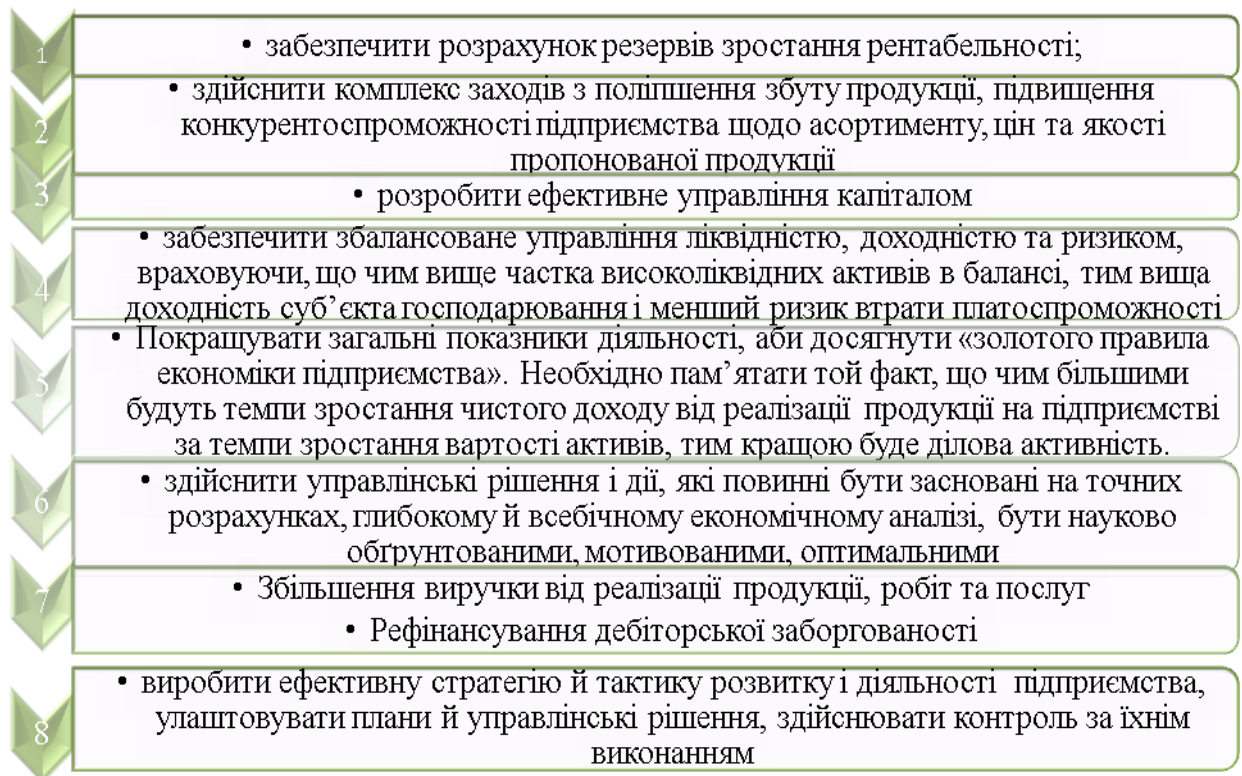
Умовне позначення	2017 рік	2018 рік	2019 рік
ПВА1	0,004	0,0076	0,003
ПВА2	0,19	0,18	0,21
ПВА3	0,186	0,19	0,17
ПВП1	0,09	0,1	0,096
ПВП2	0,12	0,07	0,082
ПВП3	-	0,00076	0,06
Загальний показник ліквідності (достатнє значення більше 2)	3,1	4,34	3,71

Джерело: розраховано авторами за даними [4].

З таблиці 2. бачимо, що загальний коефіцієнт ліквідності за аналізований період є більший теоретичного достатнього значення, це є досить позитивним. Відсутній показник ПВП3 був у 2017 році – це можна обґрунтувати тим, що відсутня ця довгострокова група пасивів до якої входять відстрочені податкові зобов'язання, довгострокові забезпечення і цільове фінансування, а дані цих показників у балансі нулі.

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, можемо зазначити, що структура капіталу підприємства, перевірена на дотримання правил фінансування, не є зовсім оптимальною. З точки зору фінансової рівноваги найкраща структура капіталу ПАТ «Житомирський маслозавод» спостерігалась у 2018 році і потребує удосконалення.

Підсумовуючи вищевикладене, вважаємо, що для вдосконалення фінансового стану діяльності ПАТ «Житомирський маслозавод» необхідно провести наступні заходи, які представлено на рис. 9.

Рис. 9. Заходи для підвищення фінансової діяльності ПАТ «Житомирський маслозавод»

Джерело: побудовано авторами за даними [6–8].

Висновки. Таким чином, основними заходами, на наш погляд, є дії щодо збільшення вхідних грошових потоків, а саме сприяння зростанню виручки від реалізації продукції. Проте, щоб досягти збільшення виручки потрібно звернути увагу на обсяги виробництва або постачання, обсяги реалізації та ціну одиниці продукції, що реалізується. Для збільшення обсягів реалізації, треба максимально вдосконалити та активізувати збутову політику підприємства.

Список використаних джерел

1. Обуцак Т.А. Сутність фінансового стану підприємства. Матеріали наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми економіки». 2018. №9. 92 с.
2. Марцин В.С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість – основні складові оцінки фінансового стану підприємства. *Економіка, фінанси, право*. 2015. №7. С.26-29.

3. Волощук Н. Формування комплексного фінансового аналізу та діагностики діяльності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2017. Випуск 1(49). Т. 2. С. 242–248.
4. Офіційний сайт ПАТ «Житомирський маслозавод» [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://smida.gov.ua/db/participant/00182863>
5. Samorodov B.V., Sosnovska O.O., Zhytar M.O., Ananieva J.V. Methodical approach to the Quantification of Enterprise Financial Security Level. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, 2020. № 32.
6. Житар М. О., Сосновська О.О. Аналіз методів оцінки рівня економічної безпеки підприємств / *Бізнес Інформ*. 2019. №1. С. 21–26.
7. Sosnovska O., Zhytar M. Financial architecture as the base of the financial safety of the enterprise. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 4. 2018. No. 4, Riga 2018. P. 334-340.
8. Сосновська О.О., Житар М.О. Економічна безпека підприємства: сутність та ознаки забезпечення. *Облік і фінанси*. № 3 (81). 2018. С. 124-132.

References

1. Obushchak T.A. Sutnist' finansovoho stanu pidpryyemstva. Materialy nauk.-prakt. konf. «Aktual'ni problemy ekonomiky». 2018. №9. 92 s.
2. Martsyn V.S. Nadiynist', Platospromozhnist' ta finansova stiykist' - osnovni skladovi otsinky finansovoho stanu pidpryyemstva. *Ekonomika, finansy, pravo*. 2015. №7. S.26-29.
3. Voloshchuk N. Formuvannya kompleksnoho finansovoho analizu ta diahnostryky diyal'nosti pidpryyemstva. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriya «Ekonomika»*. 2017. Vypusk 1 (49). T. 2. S. 242-248.
4. Ofitsiynyy sayt PAT «Zhytomyr's'kyy maslozavod» [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: <https://smida.gov.ua/db/participant/00182863>
5. Samorodov B.V., Sosnovska O.O., Zhytar M.O., Ananieva J.V. Methodical approach to the Quantification of Enterprise Financial Security Level. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, 2020. № 32.
6. Zhytar M. O., Sosnovs'ka O.O. Analiz metodiv otsinky urovnya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstv / *Biznes Inform*. 2019. №1. С. 21-26.
7. Sosnovska O., Zhytar M. Financial architecture as the base of the financial safety of the enterprise. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 4. 2018. No. 4, Riga 2018. P. 334-340.
8. Sosnovs'ka O.O., Zhytar M.O. Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva: sutnist' ta oznaka zabezpechennya. *Oblik i finansy*. № 3 (81). 2018. S. 124-132.

Житар Максим Олегович (ORCID ID 0000-0003-3614-0788) – кандидат економічних наук, доцент, заступник директора Навчально-

наукового інституту фінансів, банківської справи Університету державної фіскальної служби України (м. Ірпінь).

Бежвець Ірина Володимирівна – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту фінансів, банківської справи Університету державної фіскальної служби України (м. Ірпінь).